

7

MIELIPIIDE JA OSALLISTUMINEN

7. MIELIPIIDE JA OSALLISTUMINEN

Lapsella on oikeus ilmaista omat mielipiteensä kaikissa itseään koskevissa asioissa, ja ne on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti.

Artikla 12

Lapsella on oikeus ilmaista mielipiteensä, kunhan ne eivät loukkaa muiden oikeuksia. Lapsella on oikeus saada tietoa.

Artikla 13

Lapsella on oikeus saada tietoa esim. television, radion ja lehtien välityksellä. Valtiolla on velvollisuus rohkaista tiedotusvälineitä tuottamaan lapsen hyvinvointia ja kehitystä tukevaa aineistoa. Lasta tulee suojella hänen hyvinvointinsa kannalta vahingolliselta aineistolta.

Artikla 17

Lapsella on oikeus omaan mielipiteeseen

Kaikilla maailman lapsilla on oikeus omaan mielipiteeseen niin pienissä kuin suuremmissakin asioissa. Useissa Lapsen oikeuksien sopimuksen artikloissa sivutaan lapsen vapautta ilmaista mielipiteensä ja lapsen oikeutta osallisuuteen. Lapsilla on oikeus hankkia, välittää ja vastaanottaa tietoa ja ajatuksia, ja heille on annettava mahdollisuus vaikuttaa heitä koskeviin asioihin. **YK:n ihmisoikeuksien julistus** takaa ilmaisuvapauden kaikille, sisällyttäen siihen oikeuden vastaanottaa ja jakaa informaatiota ja ajatuksia kaikin keinoin. Lapsen oikeuksien sopimus täsmentää näitä oikeuksia lasten näkökulmasta, huomioiden lapsen kehitystason ja kypsyden merkityksen.

On tärkeää, että lapset voivat hyödyntää mediaa tiedonlähteenä. Samanaikaisesti heitä tulisi kuitenkin suojella haitallisilta mediaviesteiltä. Tätä silmällä pitäen lapsia on kasvatettava kriittisemmiksi median käyttäjiksi ja kuluttajiksi. Tiedotusvälineet sekä tieto- ja viestintäteknologia näyttävät tärkeää osaa tämän päivän lasten elämässä.

Lasten maailmassa informaatiotulva on valtava, eikä siltä voi välttyä. Lapset katsovat televisiota, lukevat lehtiä, näkevät mainoksia ja viettävät yhä enemmän aikaa verkossa käyttäen taitoja, joita he oppivat nopeasti ikätovereiltaan. Lapset käyttävät verkon työkaluja pelaamiseen, chattaamiseen, bloggaamiseen, musiikin kuunteluun, kuvien lataamiseen itsestään ja toisten ihmisten tavoittamiseen verkossa. Koska lasten ja vanhempien mediataitojen välillä on iso aukko, useat aikuiset eivät tiedä, mitä lapset verkossa tekevät tai kuinka he toimivat siellä. Mediakasvatus on tästäkin näkökulmasta olennaista.

Lasten oikeus osallistua

Sen lisäksi, että lapsella on oikeus ilmaista itseään ja hakea, vastaanottaa sekä tuottaa tietoa, hänellä on oikeus ilmaista näkemyksensä itseään koskevissa asioissa ja osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon iän ja kehitystason mukaisesti. Aikuisilla onkin velvollisuus kuulla lasta, kunnioittaa hänen mielipidettään sekä huomioida päätöksissään lapsen etu.

Mielekkään osallistumisen edellytys on, että aikuiset kunnioittavat lapsen kykyä osallistua päätöksiin ja tunnustavat heidät kumppaneikseen. Muuten lasten osallistuminen jää nimelliseksi: lapset saavat ilmaista mielipiteensä, mutta eivät voi varmistua siitä, että mielipide huomioidaan päätöksenteossa.

Lapsen mahdollisuus osallistua ja tulla kuulluksi häntä koskevissa päätöksissä voi olla ratkaisevan tärkeää. Esimerkiksi Guinea-Bissausta kotoisin oleva 14-vuotias tyttö kertoi radiossa ajatuksiaan lapsiavioliitosta. Hänen isänsä kuuli tyttärensä puheen ja lupasi sallia tämän naimisiinmenon vasta, kun tämä tuntisi itse olevansa siihen valmis.

Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lapsilla on osallistumisoikeuden lisäksi samanlainen oikeus järjestäytyä ja toimia yhdistyksissä kuin aikuisillakin. Suomessa lapsilla on nykypäivänä mahdollista osallistua myös yhteiskunnalliseen päätöksentekoon, esimerkiksi koulun oppilaskunnassa sekä erilaisissa järjestöissä.

OPPITUNTI MIELIPITEESTÄ JA OSALLISTUMISESTA

2x
45 min.

TAVOITTEET

Tavoitteena on tuoda esille seikka, joka voi aikuisilla unohtua helposti päätöksenteossa: lapsilla on oikeus osallistua päätöksentekoon ja tuoda mielipiteensä esiin. Lisäksi pohditaan erilaisia argumentointitapoja, oikeuden ja velvollisuuden eroa ja rohkaistaan lapsia oman mielipiteen ilmaisuun. Tavoitteena on ymmärtää, että mielipiteen ilmaisuun kuuluu kiinteästi myös oman kannan perustelu, ja samalla opitaan kuuntelemaan toisen mielipidettä ja perusteluja sekä ymmärretään, että perusteleminen on eri asia kuin väittely.

OPPITUNTI TIIVISTETTYNÄ

Oppitunnilla käsitellään lapsen oikeutta osallistua, vaikuttaa ja ilmaista mielipiteensä. Draamatehtävän avulla eläydytään erilaisiin rooleihin ja mietitään, miten mielipidettä voi ilmaista erilaisissa tilanteissa. Tunnin lopussa harjoitellaan mielipiteen perustelua ja toisen osapuolen mielipiteen kuuntelua sekä siihen vastaamista luokan omien väittelyiden avulla.

Sekä draama että väittely ovat aikaa vieviä menetelmiä, voitkin halutessasi valita näistä toisen ja toteuttaa sen syvemmin ja jättää toisen menetelmistä vähemmälle käsittelylle.

OPPITUNNIN RAKENNE

OPPITUNNIN KULKU

EDELLISEN OPPITUNNIN KYTKEMINEN UUTEEN AIHEESEEN

10 min.

Tavoitteet: Kerrata erilaisten asiakirjojen merkityksiä sekä miettiä, miten jonkin asiakirjan puuttuminen vaikuttaa ihmisen elämään.

Menetelmä: Opetuskeskustelu, äänestys.

Tarvikkeet: Vihko.

Keskustelkaa yhdessä siitä, mitä asiakirjoja kotitehtävän teksteissä kuvattiin ja mihin niitä tarvitaan. (Oikeat vastaukset: teksti 1: passi, teksti 2: henkilöllisyystodistus, teksti 3: kelakortti, teksti 4: syntymärekisteri.) Miettikää samalla, mitä haittaa voi olla siitä, että ihmiseltä puuttuu jokin asiakirjoista. Kerratkaa lyhyesti, mitä voi tapahtua tai jäädä tapahtumatta, jos lasta ei rekisteröidä hänen syntyessään. Kysy oppilailta lopuksi, onko heidän mielestään parempi, että alaikäinen saa olla vanhemman passissa vai että alaikäisellä on oma passi. Kokoa mielipiteet käsiäänestyksellä. Pyydä tämän jälkeen muutamaa oppilasta perustelemaan mielipiteensä.

MILTÄ ELÄMÄ TUNTUU?

25 min.

Tavoitteet: Eläytyä erilaisiin mielipiteenilmaisutilanteisiin, miettiä, saavatko lapset eri puolilla maailmaa ilmaista mielipidettään ja onko lasten mielipiteillä painoarvoa. Samalla mietitään, minkälaisissa tilanteissa lapsen mielipiteellä tulisi olla erityistä painoa.

Menetelmä: Draama tai keskustelu.

Tarvikkeet: Taustakuvaukset draamaa varten.

Ja luokka 3–4 hengen ryhmiin ja anna kullekin ryhmälle oppimisympäristöstä tulostamasi taustakuvaus yhden lapsen tilanteesta. Jokaisen ryhmän tehtävänä on työstää taustakuvausten pohjalta kahden minuutin pituinen keskustelu tai esitys draaman keinoja hyödyntäen.

Pyydä ryhmiä esittämään kohtauksensa vuorotellen muulle luokalle. Pohtikaa esitysten jälkeen yhdessä, mikä oli lapsen rooli draaman kuvaamassa tilanteessa. Voitte luokassa myös sopia, että tilanne näytellään uudelleen keskustelun perusteella (omstart). Tällöin draaman rooleja voidaan muokata esimerkiksi ottamalla näytelmästä pois tai lisäämällä siihen henkilöitä ja muuttamalla lapsen tunnetta tai ajattelua tai jonkin aikuisen toimintaa. Kiinnittäkää tällöin huomiota siihen, muuttuuko draaman loppuratkaisu.

Voitte pohtia yhdessä myös sitä, mistä tai keneltä lapsi voisi kussakin tilanteessa saada apua oman mielipiteensä ilmaisun tueksi. Kaikkia aiheita ei tarvitse ottaa käsittelyyn ja yhteen draamaan voi keksiä yhden tai kaksi lisähahmoa eli aiheita voi muokata ryhmän mukaan.

Muistuta oppilaita siitä, että kukaan ei toimi draamassa omana itsenään eikä esitä omia mielipiteitään, vaan toimii roolihahmon kautta.

VÄITTELY

50 min.

Tavoitteet: Rohkaistua ilmaisemaan mielipiteensä, oppia perustelemaan mielipiteensä ja oppia taustoittamaan ajatuksiaan. Lisäksi tavoitteena on oppia kuuntelemaan toisen mielipidettä ja väittelemään rakentavasti sekä ymmärtää, mitä eroa on kiistelyllä ja väittelyllä.

Menetelmä: Väittely.

Tarvikkeet: Ohjeet väittelyä varten, vihko.

Lapsen oikeuksien sopimuksen nojalla lapsella on oikeus mielipiteeseen. Lapsella on myös muun muassa oikeus ajatuksen-, omantunnon- ja uskonnonvapauteen. Järjestäkää tämän kunniaksi luokassa väittelytilaisuus. Johdattele oppilaat väittelyyn tulostamalla oppimisympäristöstä heille ohjeet väittelyä varten ja kertaamalla perusasiat yhteisesti.

Jaa oppilaat ryhmiin niin, että syntyy kuusi joukkuetta ja myöhemmin kolme väittelyä. Jokainen ryhmä saa väittämän, jota heidän tulee puolustaa. Ryhmät saavat 15 minuuttia aikaa valmistella väitteelleen perusteluja, jotka ryhmän joukostaan valitsema sihteeri kirjoittaa vihkoonsa. Perustelut kannattaa suunnitella ja jakaa niin, että jokaisella ryhmän jäsenellä on oma perustelunsa väittelyssä. Perusteluiden lisäksi ryhmien tulee miettiä lyhyt alkupuheen-vuoro, jolla he avaavat väittelyn. Ennen väittelyä ryhmien kannatta pohtia myös, miksi heidän väittämänsä on tosi tai miksi sen tulisi toteutua. Ohjeista oppilaita miettimään etukäteen myös vastaväittäjien perusteluja ja vastauksia niihin.

Esimerkkejä väittelyaiheista:

- Vanhempien tulee rajoittaa lasten tietokoneiden käyttöä. / Vanhempien ei pitäisi rajoittaa lasten tietokoneiden käyttöä.
- Välitunnilla pitäisi saada olla sisällä. / Välitunnilla pitäisi mennä ulos.
- Kesäloman tulisi olla pidempi. / Kesäloman tulisi olla lyhyempi.
- Lapsilla pitää olla karkkipäivä. / Lasten tulisi saada syödä karkkia halutessaan.
- Koululiikunnan tulisi olla valinnaista. / Koululiikunnan on syytä olla pakollista.
- Tietokoneen käyttö vapaa-ajalla on hyödyllistä. / Tietokoneen käyttö vapaa-ajalla ei ole hyödyllistä.
- Koulussa on hyvä olla kokeita. / Koulussa ei tulisi olla kokeita.
- 11-vuotiaana pitää saada olla Facebookissa. / 11-vuotiaan ei vielä kuulu olla Facebookissa.

Väittelytilaisuudessa kaksi ryhmää vuorollaan asettuu luokan eteen. Ryhmät asettuvat toisiaan vastakkain (kyljet luokkaa kohden), ja muut ryhmät toimivat yleisönä. Puheenjohtaja antaa toiselle väittelevistä ryhmistä aloitusvuoron, jolloin he saavat esittää lyhyen alkupuheenvuoron. Tämän jälkeen vuoro siirtyy toiselle ryhmälle.

Alkupuheenvuorojen jälkeen ryhmät perustelevat kantaansa vuorotellen. Puheenjohtajana toimivan opettajan tehtävänä on säännöstellä keskustelua siten, ettei ryhmien argumentointi venähdy vaan perustelut pysyvät lyhyinä ja molemmat ryhmät saavat suunvuoron. Väittely voi päättyä itsestään, kun molempien argumentit on käytetty ja vahvempi argumentointi on voittonut. Vaihtoehtoisesti puheenjohtaja lopettaa väittelyn.

Kun ensimmäinen väittely on käyty, siirrytään seuraavaan. Jokainen väittely kestää maksimissaan 10 minuuttia, jolloin väittelytilaisuus itsessään kestää noin 30 minuuttia.

Kun kaikki väittelyt on pidetty, voitte vielä äänestää luokassa siitä, mikä väittelyistä oli paras. Lisäksi voitte toteuttaa luokassa ”loppuverryttelyn”, jossa oppilaat äänestävät asettumalla mielipiteensä perusteella eri asentoon. Väittelyjä oli kolme, joten mielipiteet voidaan ilmaista esimerkiksi seuraavalla tavalla: oppilaat, joiden mielestä ensimmäinen väittely oli paras, menevät kyykkyyn; oppilaat, joiden mielestä toinen väittely oli paras, kumartuvat; oppilaat, joiden mielestä kolmas väittely oli paras, seisovat suorassa kädet kohti kattoa. Puheenjohtaja laskee äänestyksen tuloksen ja julkistaa yleisön mielipiteen.

TUNNIN LOPETUS JA KOTITEHTÄVÄT

5 min.

Tavoitteet: Orientoitua kestävän kehityksen tuntiin, tutustua kestävään kehitykseen liittyviin käsitteisiin, harjaannuttaa tarkkuutta ja pitkäjänteisyyttä.

Menetelmä: Sanojen etsiminen, sanaselitys.

Tarvikkeet: Ristikko, vihko, internet tai kirjasto tai muu ympäristö tiedonhaku varten.

Jaa oppilaille oppimisympäristöstä ennen tuntia tulostamasi ristikkopohjat. Ohjeista oppilaita etsimään ristikosta kotona mahdollisimman monta sanaa. Kerro, että kaikille sanoille tulisi myös etsiä merkitys, ja nämä sanojen selitykset tulee kirjoittaa omaan vihkoon.